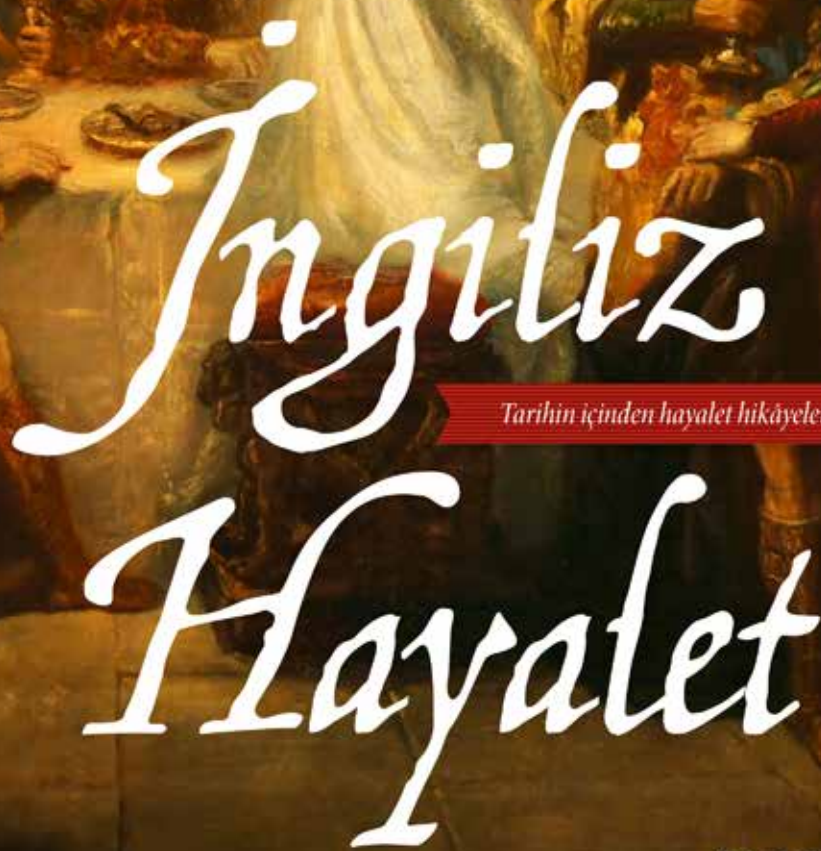

PETER ACKROYD

İngiliz
Tarihin içinden hayalet hikâyeleri
Hayalet

Çeviri: ESRA BİRKAN

♥ can
anlatı

PETER ACKROYD
İNGİLİZ HAYALET
TARİHİN İÇİNDEN HAYALET HİKÂYELERİ

The English Ghost, Peter Ackroyd

© 2010, Peter Ackroyd

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Susijn Agency ve Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ekim 2016, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Editör: Seçkin Selvi

Düzeltili: Mert Tokur, Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Mehmet Atahan Sıralar, Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3311-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750733116

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

PETER ACKROYD
İNGİLİZ HAYALET
TARİHİN İÇİNDEN HAYALET HİKÂYELERİ

ANLATI

İngilizce aslından çeviren

Esra Birkan

Peter Ackroyd'un Can Yayınları'ndaki kitabı:

Bir Zamanlar Londra'da, 2016

PETER ACKROYD, İngiliz biyografi yazarı, romancı, eleştirmen. 1949'da Londra'da doğan Ackroyd eğitimini Cambridge Üniversitesi'nde tamamladı. Daha sonra özel bir bursla iki yıl Yale Üniversitesi'ne gitti. Ackroyd, başta Londra olmak üzere İngiliz tarihi ve kültürü üzerine romanları ve edebiyat dışı eserleriyle tanınır. Somerset Maugham, Guardian ve Booker ödülleri gibi birçok ödül kazanan yazarın romanları arasında *The Great Fire of London* (Büyük Londra Yangını), *Oscar Wilde'in Son Vasiyeti*, *Doktor Dee'nin Evi*, edebiyat dışı kitaplarının arasında ise *Dickens, London: The Biography* (Londra: Biyografi), *Shakespeare: A Biography* (Shakespeare: Bir Biyografi) ve *Poe: Kısacık Bir Hayat* sayılabilir.

ESRA BİRKAN, 1969'da İstanbul'da doğdu. Lisansını Boğaziçi Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık, yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim, doktorasını Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kùltürler Arası Çeviribilim bölümlerinde tamamladı. Batı klasiklerinin İslami çevirileri üzerine yaptığı yüksek lisans tez çalışması, *Ideology Unveiled: Islamist Retranslations of the Western Classics*, Lambert Academic Publishing tarafından yayımlandı. Marmara Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü'nde ders vermektedir. Arthur Conan Doyle (*Tekinsiz Hikâyeler*), David Vann (*Bir İntihar Efsanesi*), V. Nabokov (*Maşenka*), Lou Reed (şarkı sözleri), R. Yates (*Hayallerin Peşinde*) çevirileri yayımlandı.

İçindekiler

Giriş.....	13
EVDEKİ HAYALET	
Hinton Malikânesi'ndeki Olaylar	25
Cam Boru	28
Cheltenham Hayaleti.....	30
Bıyıklı Beyefendi.....	39
Eski Merdiven.....	41
Spitalfields'deki Ceset.....	44
Dr. Johnson'ın Arkadaşı	45
Hanımfendi.....	47
Eski Gardırop	49
Ürperti.....	51
Eski Salon	53
Barby'deki Hayalet.....	56
Leakey Ana	59
Mobilyasız Odalar.....	62
Cıyırtı	64
Huzursuz İntihar	69
Mrs. M—	71
Ayyaş	75

Koridorun Sonunda.....	76
Tuhaf Sesler	79
Küçük Kız.....	82
Misafirler	86
GEZİNEN HAYALET	
Tarladaki Kadın.....	89
Yoldaki Figür.....	95
Spraiton'dan Tuhaf Haberler	97
Çılgık.....	102
Acayip Genç Adam.....	104
Duvardaki Delik	105
Mavi Çan Tepesi	106
A38 Yolunun Hayaleti	109
Tren Yolcusu	112
Sadece Isırğanlar	114
Atlı	116
Tanık Kimseyi Görmemiş	117
Görüntüler	121
Buraya Gelsene.....	126
Beyazlı Kadın.....	128
Yürüyüş Grubu.....	130
DİNİ RUHLAR	
Avuçları Dışarıya Dönük.....	135
Sınıftaki çocuk	137
Kütüphanedeki Ziyaretçi	140
Langenhoe'daki Kilise	143
Barking Rahibesi	148
Penceredeki Hayaletler	150
Borley Papaz Evi	155

HAYVAN RUHLARI

Kaybolan Av Köpeği.....	165
Ne Olabilirdi?.....	170
Ayı.....	174

HAREKET EDEN ŞEYLER

Cin	177
Marangozlar.....	184
Şimşek Hızıyla Uçuyordu	186
Enfield Olayı	190
Runcorn Gizemi	193
Toz Toprak.....	196
Tedworth Davulcusu	198
Willington Değirmeni'ndeki Hayaletler	202
Görünmez Yumruklar	205
Bizim Jeffrey.....	209
Kömür Kusmak.....	213
Kırık Camlar.....	215
Hammersmith'teki Ev	219
Bow'daki Olaylar	222

VEDALAR

Aforoz	227
Bebek Katili.....	229
Genç Adam	231

YAŞAYANLAR VE ÖLÜLER

Ağabey.....	235
Yaz Misafiri.....	239
Ölüm Rüyası.....	242
Onun Nesi Var?	244

Hayattakiler	246
Beyaz Şapkalı Adam	248
Yaşayan Hayalet.....	250
Kadın ile Kuş	252
Banyoda	254
Ölüm Döşegindeki Anne	256
Baba ve Kızı.....	258
Hayalet Fayton.....	259
Mesaj	261
Amca	263
John Donne'un Hikâyesi.....	266
KAYNAKÇA	269

Giriş

İngiltere cinler, periler ülkesidir. Bu topraklarda görülen hayalet hikâyeleri boldur. Avrupa ülkeleri içinde özgün İngiliz (ya da Kelt) uluslarıyla çevrelenmiş olan tek ülke İngiltere'dir. İngiliz hayalet geleneğinin bu denli yaygın olmasının nedeni –İngilizler herkesten daha fazla hayalet görürler– Cermen, Nordik ve İngiliz batıl inançlarının tuhaf karışımında aranmalıdır. Ayrıca İngilizler, pek çok bakımdan geçmişe, harabelere ve antika kitaplara düşkündür. Arkeolojinin ulusal kanallarda gösterildiği ve her kasabanın her köyün kendi yerel tarihçisinin bulunduğu bir ülkedir burası. Bu yüzden hayaletler geçmiş ile gelecek veya canlılar ile ölüler arasındaki ışıklı bir geçit olarak düşünülebilir. Hayalet bir nevi devamlılığı temsil etmektedir.

Kelime Anglosakson kökenlidir ama ilginç olan Anglosaksonların hayalet görmemesidir. Ama onlara ait iki musallat olma hikâyesi var. Bir tanesi *Beowulf* destanında yer alıyor; Grendel'in devasa silüetinin hayalet olduğu, Ortaçağ'da yaşayanlar tarafından kolaylıkla anlaşılmıştır. Grendel hayattan ve neşeden uzak durur. Tekinsizdir. Duvarlardan geçer ve ona kılıç ya da mızrak işlemez. Tek amacı yakıp yıkmaktır ve saçtığı dehşet ilkel karanlık korkusuyla ilişkilendirilebilir. Diğer Anglosakson hikâyesi ise daha sağlam bir temele dayanır. Meşhur "The Ruin" [Harabe] şiiri "Wraetlic is thaes wealhstane"; "Ülkenin taşı toprağı hayaletimsi" olarak tercüme edilebilecek dizesiyle açılır. İngiltere'nin taşında toprağında hayaletler yatar. Hayalet İngiltere'nin içinden çıktığı şeydir. Anglosaksonlar hayalet görmemelerine rağmen kendilerinin cinlere perilere ka-

rışmış olduğunu bilirlerdi. İngilizlerin bu huzursuz toprakları tanımlamak için kullandığı zengin bir kelime dağarcığı vardır –bunların arasında *marsh* [bataklık], *mere* [göl], *fen* [çayır, düzlük], *bog* [batak] ve *swamp* [bataklık] sayılabilir– aynı kelimelerin hayalî görüntülerin barındığı yeri tanımlamak için de kullanılmış olması tesadüfi değildir.

Ortaçağ'da, İngiliz hayaletlerin arafta kalmış ve cezalandırılmaktan kurtulmak için duaya muhtaç ruhlar olduğuna inanılırdı. Dinî ayinlerin, özellikle de günah çıkarmanın, takdisin ve çocukların vaftiz edilmesinin değerini gösterirlerdi. Ya da, hayaletlerin Tanrı'nın cennet haberleriyle gönderdiği azizlerin ruhları olduğu düşünülürdü. Bazı durumlarda da şeytanın çevirdiği dolapların sonucuydu. On yedinci yüzyılın ilk yarısında yazılan *The Anatomy of Melancholy* [Melankolinin Anatomisi] adlı kitapta Robert Burton, "Şeytanın insana pek çok kez görüldüğünü ve gündüz ya da gece ölülerin hayaleti gibi görünerek insanları korkutup akıllarını başlarından aldığını," yazmıştı. Ne olursa olsun, her durumda teoloji ve doğaüstünün bir parçasıydılar; mezarın ötesindeki sevinç ve acının sonsuz dünyasından çıkıp geliyorlardı. Kilisenin temsil ettiği yaşayanlar ve ölülerden oluşan cemaatin ayrılmaz bir parçası oldular.

Reform döneminde yayılan doktrinler, araf ve onun arındıran ateşi fikrine ihtiyaç bırakmamıştı. Ama eğer böyle bir yer yoksa o zaman hayaletler nereden geliyordu? Bu nedenle, Ortodoks kilisesi ya hayaletleri hepten yok sayıyor ya da onun şeytanın görünmesi olarak yorumluyordu. Yine de yeryüzünden silinemediler. Protestanların öğretileri hayaletlerin varlığını, daha da ciddi ateizm olgusunu çürütmek için kabul ediyordu. On yedinci yüzyılın ortasında Henry More, *The Immortality of the Soul* [Ruhun Ölümsüzlüğü] kitabında hayaletlerin "katili ortaya çıkarmada, mal varlığını düzenlemede, vasiyet hükümlerini yerine getirmede, karılarını ve çocuklarını ziyaret edip onlara tavsiyelerde bulunmada, onları belli durumlara karşı önceden uyardırma ve buna benzer şeylerde" hâlâ daha etkili olduğunu iddia etmişti. On yedinci yüzyıl sonları ile on sekizinci yüzyıl başları, görünen hayaletleri anlatan broşürlerin basıldığı dönemlerdi; genellikle "Tuhaf ve Sıra Dışı Haberler" gibi başlıkları olur ve çok sayıda tanığın doğruladığı olaylardan bahsedilirdi. On sekizinci yüzyıl İngiltere'sinin gür sesli yazarı Samuel

Johnson hayalet konusunda, “Bütün tartışmaların ona karşı, bütün inançların ise ondan yana,” olduğunu söylemişti.

On dokuzuncu yüzyıl İngiltere’si belki de hayaletin altın çağıdır. Yaşayanlara mesaj ya da nasihat getirmeyi bırakmış olabilir ama her yeredir. Romantik dönem İngiliz şiirinde dile getirilen özlemler melankolik hayaletlerde vücut bulmuştur. Ruhların tıkırtılarına yaygın bir ilgi vardı. Yüzyılın ortasındaki manyetizma modası ruhları meydana getiren bir çeşit plazma ya da manyetik bir sıvı olduğu inancını teşvik ediyordu. Teknolojik ilerlemeler de ruhani bedenlerin varlığını teyit eder gibiydi, fotoğraflarda odada bulunan, koltuklarda oturan hayaletler çıkıyordu. 1882’de kurulan Psikik Araştırmalar Derneği ruhlarla ilgili araştırmalara ciddiyet ve güvenilirlik kazandırdı. 1894’te derneğin yaptığı bir anket, 17 bin kişiden 673’ünün hayalet gördüğünü gösteriyordu. Fakat çoğunun, gördüğü ruhu tanımıyor olması ilginçtir. Demek ki, hayalet beklenmedik bir anda ve amaçsız bir şekilde görünüyordu. Hayalet görüldüğü söylenen vakaların çoğunun doğru olmadığı ortaya çıktı, ruhların fotoğraflarında ise sahtekârlık yapılmıştı. Hayalet avcılığında pek çok sahtekâr ve şarlatan vardı, doğruluğu kanıtlanabilir kayıtlardan çok yaratılan izlenimler vardı.

Yirminci yüzyıl, M.R. James ve Algernon Blackwood gibi yazarların çıkmasıyla İngiliz edebiyatında hayalet hikâyelerinin popülerlik kazandığı dönemdir. Su katılmamış İngiliz hayalet hikâyesi korkutucudur, bir yandan da insanı tuhaf bir şekilde yatıştırır. Açıklaması yoktur, ama inandırıcılığı tamdır. Hayaletlerin varlığından öte dünyaya dair bir rahatlama ya da bir olumlama çıkarılabilir. İngilizlerin mizacı o zamanlarda soğukkanlılıkla melankoli arasında gidip geliyordu. İngiliz hayalet hikâyelerinin kendisi serinkanlı bir bakış açısı ile maneviyatın bir karışımıydı. Yirminci yüzyıl boyunca bu ilgi hayalet ve hayalet avcılığı konusuna ayrılan televizyon programlarıyla canlı tutuldu. Günümüzde, İngiltere tarihindeki herhangi bir zamandan daha fazla sayıda insanın hayaletlere inandığı söylenebilir.

Hayaletlerle ilgili başka kelimeler de var. *Spook* [hortlak] kelimesi İzlanda’dan, *dobby* [ahmak] Gal dillerinden ve *wraith* [hayalet] İskoçya’dan geliyor. *Bug* [can sıkma] önekiyle başla-

yan kelimeler Galce veya Kernevekçe¹ kökenlidir. Reginald Scot, 1584'te yayımlanan *The Discoverie of Witchcraft* [Büyücülüğün Keşfi] adlı kitabında "hortlaklar, ejderhalar, Kemiksiz Tom Tumbler ve diğer 'can sıkıcı' yaratıklardan" söz ediyor. Sıkça kullanılan "canımı sıkma"² sözü "bana musallat olma"³ şeklinde de çevrilebilir. Bazı hayaletler sadece İngiltere'ye özgü gibi görünüyor, bunların arasında keşiş hayaletleri ve G.K. Chesterton'a göre, Reform döneminde manastırları yağmalayanların vârislerini azarlamaya gelen sessiz rahibeler var. Uzun zaman önce ölmüş rahiplerin hayaletlerinin günümüzde görülmesinde dinî yönden bir suçluluk duygusu iması olabilir. İngiltere'ye özgü olan bir diğer şey ise yatak odası hayaletleridir, geçerken ipekli kumaşın çıkardığı hışırtıya benzer bir ses çıkardıkları için onlara, "ipeksiler" denir.

İngiltere'nin her bölgesinin kendine özgü ruhları vardır. Cornwall'da perilerin ölüler camiasının bir parçası olduğuna dair güçlü bir inanç vardı. Cornwall, "İngiliz" veya "Kelt" toplumları için son sığınak olarak görüldüğünden bu inançlar çok eski halk geleneklerinin kalıntıları olabilir. Keltlerin genellikle daha fantastik ruhları var. Northumberland'de bunlara *dobies* veya *dobbies* [ahmak] denirdi. Keltçe kara, kederli, üzgün kişi anlamına gelen *dovach* sözünden türemiştir. Bu ruhların çoğu belli yerlerle ilişkilendirilir. Greta Nehri'nin Rokeby Park'tan geçip Mortham'a ulaştığı yerdeki vadide yürüyen "Mortham *dobie*'si" vardı. *Dobie*'lerin köprü altlarında veya eski kulelerde gizlendiğine inanılır. Bazen köprünün altından yukarı tırmanıp oradan geçen birini gafil avlayabilirler. Dee Nehri kıyısındaki "Shotton *dobie*'si" kaza benzeyen büyük bir kuş gibidir ve yoldan geçenlere eşlik ettikten sonra yüksek sesli çığlıklar atarak uçup gider. Orada yaşayanlar onu korkutmak veya rahatsız etmek istemezlerdi çünkü "*onun ne olduğunu bilirlerdi*".

Bazı *dobie*'ler daha hayırlıdır; bazı ev ve çiftliklere bağlanıp orada yaşayan ailelerin yararına işler yaptıkları bilinirdi.

1. Cornish: Güneybatı İngiltere'de Cornwall kontluğunda konuşulan bir Kelt dili. (Ed.N.)

2. İngilizcesi: *Stop bugging me.* (Ç.N.)

3. İngilizcesi: *Stop haunting me.* (Ç.N.)

Peter Ackroyd, bu kitapta İngilizlerin diğer halklardan daha çok hayalet gördüklerini belirtiyor. Cornwall'daki Kelt hayaletlerinden kuzeydeki gulyabanilere ve cinlere kadar her bölgenin kendine özgü hayaletleri, hortlakları var. Kitabın adından da anlaşılacağı gibi bu anlatılar Anglosaksonlar döneminden günümüzün otostopçu hayaletlerine uzanan bir kronoloji izliyor.

Hayaletlere inansak da inanmasak da, Ackroyd'un çalışması zengin bir kaynak oluşturuyor. Dahası, anlattıklarını edebiyat kurgusu yapmadan ve gündelik olaylar havasında aktarması da zevkli bir okuma fırsatı sunuyor. Kitapta tanışacağınız hayaletlerin hemen hepsi haksızlığa karşı çıkıyor, huzur arıyor, kimileri de cinler gibi sadece eğlence peşinde koşuyor.

